ROMÂNII DE PE VALEA TIMOCULUI

Într'una din zilele anului 1946, plimbându-se prin Belgrad, Tudor Vianu văzu un grup de Români. Intrând în vorbă cu ei, ambasadorul român a aflat că sunt din Valea Timocului, că prin părţile lor nu există şcoli şi nici cărţi româneşti, că sunt obligaţi să înveţe în limba sârbă, că slujba se face în limba slavonă.

A doua zi, Vianu s'a prezentat la Ministerul Iugoslav de Externe cerând o audienţă. La protestul ambasadorului român privind deznaţionalizarea Românilor din Valea Timocului, ministrul de externe iugoslav bătând cu palma în masă, a afirmat că "în Timoc nu sunt Români"; Tudor Vianu a fost obligat să părăsească Iugoslvia.

După al Doilea Război Mondial, comuniştii ajunşi la conducerea României i-au părăsit totalmente pe Românii din afara graniţelor şi i-au ignorat pe cei din Valea Timocului.

În Nord-Estul Serbiei, pe Valea Timocului dela Muntele Rătan la Dunăre şi dela Marea Moravă până la Timoc, în judeţele Timoc, Morava, Pojarevaţ şi Craina trăiesc Românii.

Băştinaşi în Valea Timocului, Românii au reuşit să-şi păstreze obiceiurile, tradiţiile şi în special limba, în ciuda încercărilor permanente şi sistematice de deznaţionalizare.

Toponimia din zonă păstrează încă românitatea aşezărilor: Vaiuga, Tâlva Roşie, Corbona, Vlaşca, Izvorul Mare, Izvorul Mic, Valaconie.

Poate interesantă pare şi legenda românească potrivit căreia "pământul românesc este - buricul pământului - muntele Rătan".

Deznaţionalizarea Românilor de pe Valea Timocului trebue să fie un semnal de alarmă pentru toţi Românii, în special pentru cei din diasporă.

Ne facem o datorie omenească, poate românească, de a face cunoscută existenţa Românilor sud-dunăreni din Valea Timocului republicând *"Memoriul Românilor din Serbia"* prezentat de Dr. Atanasie Popovici la Conferinţa de pace dela Paris, în anul 1919.

Dr.George A.NICOLAEVICI
Prof. Ionel CIONCHIN

MEMORIUL ROMÂNILOR DIN SERBIA

— Dr. Atanasie POPOVICI —
Preşedintele Comitetului Naţional al Românilor din Serbia

Conferinţa pentru Pace, întrunidu-se la Paris, cu scopul de a aşeza în Europa o nouă alcătuire, întemeiată pe justiţie şi pe principiul naţionalităţilor, Comitetul Naţional al Românilor din Serbia, al cărui preşedinte este subscrisul, m'a însărcinat să aduc membrilor conferinţei plângerile şi năzuinţele legitime ale acestei populaţii.

Întemeiat pe aceasta, am onoarea de-a înfăţişa cele ce urmează:

Valea inferioară a Timocului şi a Moldovei, din Nord-Estul Serbiei şi platoul care desparte aceste două râuri, sunt locuite de o însemnată masă de populaţie românească. Ea ocupă teritoriul celor 4 judeţe: Craina, Pojarevaţ, Timoc şi Morava. În această privinţă, iată şi mărturia, care nu poate fi înlăturată, a unui profesor sârb, care a studiat problema Românilor din Serbia şi a publicat asupra lor o broşură, scrisă într'un spirit ştiinţific şi nepărtinitor:

"Pe o suprafaţă de 12.240 km², adică o treime din Regatul Serbiei (la 1912), se întind cele 4 judeţe ale Serbiei din Nord-Est: Craina, Morava, Pojarevaţ şi Timoc. Din aceste 4 judeţe, două - Craina şi Pojarevaţ - sunt locuite de o populaţie aproape în întregime românească, pe câtă vreme în celelalte două judeţe - Morava şi Timoc - locuiesc şi Sârbi, mai cu seamă în plăşile Zaglavaci şi Timoc (Judeţul Timoc)".

Obârşia populaţiei române din Serbia este foarte bine cunoscută, ea fiind alcătuită din rămăşiţele coloniilor romane şi trace romanizate care se aflau în această ţară, atunci când Sârbii s'au revărsat în aceste locuri, şi care n'au putut fi slavizate de cât cu greu şi numai în parte. Populaţia românească s'a păstrat mai curată în văile înalte şi în pădurile dese ale acestui ţinut muntos. În sec.al XIV-lea, urmele lor se întâlnesc în mai multe acte oficiale ale ţărilor sârbe. Dar peste această primă alcătuire etnică, au venit să se adauge elemente macedo-române dela Pind şi din Balcani. În cursul sec. XVII-XVIII şi al XIX-lea, noi pături au venit să se suprapună peste primele aşezări şi de astă dată ele au venit din mica Valahie (Oltenia) şi din Banatul Timişoarei. Şi astăzi încă, se deosebesc diferitele straturi ale acestei populaţii, după unele trăsături caracteristice - port şi moravuri - pe care le-au păstrat şi care se găsesc în grupul de unde îşi trag obârşia.

Însemnătatea numerică a populaţiei româneşti din Serbia nu este deloc de lepădat. Ea numără astăzi mai bine de 340.000 de suflete, pornirea ei fiind aceea de a se întinde şi de a se înmulţi.

Chiar la 1859, geograful francez, G.Lejean, care a cunoscut această populaţie şi a studiat-o aproape, a spus că Românii din Serbia sunt "oameni destoinici, muncitori şi mai prolifici decât Sârbii şi că numărul creşte mereu".

Primele date statistice asupra Românilor din Serbia sunt dela 1846. Numărul Românilor, pe vremea aceea, atingea cifra de 97.215.

Zece ani mai târziu, geograful francez pomenit mai sus, dădea 104.343 Români care locuiau în Serbia.

În acel timp, populaţia Serbiei nu depăşea numărul de 900.000 suflete; aşadar, Românii alcătuiau ceva mai mult decât a noua parte din totalul populaţiei statului sârb. Această proporţie s'a păstrat de atunci, dacă n'a fost chiar întrecută cu toate sforţările statisticilor oficiale sârbeşti de a o ascunde. Astfel, la 1890, după 30 de ani, aceste statistici nu dădeau decât un număr de 149.713 Români, iar la 1895, 159.510, pentru ca la 1900 să ne dea 122.420, arătând astfel o însemnată descreştere, fără ca nimic să îndreptăţească aceată grabnică dare înapoi. Nici emigraţiuni, nici epidemii nu au fost care să ducă la descreşterea mai ales a populaţiei româneşti din aceste ţinuturi, pe când populaţia sârbească a urmat să crească, - după aceleaşi statistici - într'o proporţie cu totul exagerată şi arbitrară.

În adevăr, populaţia celor 4 judeţe sârbeşti, care, la 1859 era de 282.398 suflete, la 1900, a ajuns să aibă însemnata cifră de 635.286 suflete.

Ţinând însă seama de faptul ştiut că Românii sunt mai prolifici decât Sârbii, este cu neputinţă ca la 1900, numărul Românilor să fi rămas aproape acelaşi ca la 1859, pe câtă vreme, în acelaşi răstimp, numărul Sârbilor să crească de 4 ori şi dela 159.785 suflete să ajungă la cifra de 513.386 suflete.

Dacă ţinem seama de caracterul foarte păstrător, binecunoscut, mai cu seamă al populaţiei româneşti din Serbia, ca şi a întregului popor românesc, argumentul că populaţia românească s'ar fi "sârbizat", nu poate fi folosit.

Dacă am socoti că numărul Românilor, dela 1859 şi până acum a crescut tot atât ca şi acela al Sârbilor, noi ar trebui să avem , astăzi faţă de cei 700.000 locuitori, câţi locuiesc în cele 4 judeţe sârbeşti, ceva mai mult de 300.000 Români şi aproape 400.000 Sârbi. Iar dacă la cifra Românilor din judeţele Pojarevaţ şi Craina (261.588 s.) a căror populaţie este în mare majoritate românească (80%), adăugăm şi pe aceea a celorlalte două judeţe (81.871), unde populaţia românească este cel puţin de 20-30%, se ajunge chiar până la cifra de 340.000 Români.

Dar pe când statistica oficială se străduia să ascundă numărul adevărat al Românilor, ocârmuirea s'a ocupat şi ea să lucreze la "sârbizarea lor". Limba românească a fost gonită din biserică şi cărţile sfinte româneşti au fost arse. Întrebuinţarea limbii româneşti în şcoli, pentru copiii Români a fost oprită. Şi pe când în judeţele sârbeşti, numărul şcolilor primare era mai puţin decât îndestulător, şcolile primare sârbeşti din satele şi cătunele judeţelor româneşti erau înmulţite mai mult decât s'ar fi cuvenit.

Ocârmuirea, de asemenea, şi-a dat osteneala de a tăia orice legătură dintre Românii din Serbia şi fraţii lor din România. Ea, în primul rând, nu îngăduia lucrătorilor agricoli români din Serbia să treacă în România, decât cu foarte mare greutate, ceea ce nu făcea pentru mucitorii sârbi; apoi, aceia, care cu toate aceste piedici izbuteau să treacă graniţa, nu aveau voie, cu nici un preţ, să aducă cu ei, în Serbia, ziare, reviste şi cărţi româneşti.

Mitropolitul din Belgrad nu dă voie preoţilor de a da, la botez, copiilor Români, nou născuţi, nume româneşti.

O listă cuprinzând nume sârbeşti este atârnată în fiecare biserică; acestea fiind singurele nume îngăduite. Autorităţile sârbeşti merg cu lipsa lor de îngăduinţă (toleranţă) până acolo încât l-au înlocuit pe profesorul de obârşie românească, Nicolici dela liceul din Negotin, numai pentrucă vorbea cu părinţii, cu prietenii şi cu cunoştinţele lui, româneşte. La 1909, un preot de obârşie românească, într'un sat curat românesc, a fost dat în judecată, acuzat de a fi propagat românismul prin grai şi prin împărţirea de almanahuri şi cărţi româneşti. Acest proces s'a judecat la Tribunalul din Negotin. (Dos.9695).

Şi cu toate acestea, populaţia românească din Serbia n'a încetat de a se întinde, de a se înmulţi şi de a se înstări. Nu voi da ca dovadă decât următoarele rânduri, scoase dintr'un articol publicat de ziarul "Pravda", în numărul său 375, din 1909: "Însoţit de câţiva prieteini, am pus la cale, zice autorul articolului, o excursie pe jos - dus şi întors - dela Belgrad la Negotin. La plecarea noastră am simţit o mare bucurie, ca omul care călătoreşte de plăcere în ţara sa. Dar pe drum am avut simţământul de a călători într'o ţară străină: ne-am simţit străini.

Dela Petrovaţ, prin trecătoarea Gorniac şi de acolo până la Zaicear şi Negotin, trecând prin munţii Omole, nu dai decât peste o mare masă de Români.

Limba lor în aceste judeţe este aşa de răspândită, încât cu greu te poţi sluji de limba sârbă. Dovadă, negustorii care vin în legătură cu aceşti sălbatici sunt nevoiţi să înveţe limba lor.

Este grozav lucru să te gândeşti că un negustor, un preot, un învăţător, sau chiar primarul, trebue să vorbească cu concetăţenii lui limba românească. Dar este şi mai grozav să auzi una ca asta.

Ca să-şi facă cineva o idee până la ce punct Româno-Sârbii au împins lucrutile, este de ajuns să vă arăt că ordinele sau regulamentele administrative din multe plăşi trebue să fie tipărite şi afişate în româneşte. (De p. la Bârza-Palanca, la Techia etc.)".

Împotriva acestei politici de înăbuşire şi de "sârbizare", Românii din Serbia n'au putut să opună decât o împotrivire îndârjită şi mută. N'au dat înapoi din nici un punct de vedere. Dacă n'au mers cu împotrivirea până la răscoală este că întotdeauna au fost îndemnaţi, să nu o facă, de către fraţii lor din Regat, ori de câte ori s'au dus la Bucureşti pentru a le cere sprijinul lor prietenesc, pe lângă conducătorii din Belgrad. În două rânduri, la 1904 şi 1906, Românii din judeţul Pojarevaţ au trimis la Bucureşti un împuternicit cu un memoriu semnat de toţi fruntaşii Românilor din judeţ, prin care rugau guvernul român, fierbinte, să intervină pe lângă cel sârb, spre a le îngădui dreptul de a avea şcoală şi biserică naţională. La 1913, locuitorii din judeţul Craina au făcut la Bucureşti o cerere asemănătoare. Guvernul din Bucureşti, însă, cu inimă uşoară n'a ţinut seama de dorinţele întemeiate ale celor peste 300.000 Români din Serbia, numai pentru a păstra prietenia ei.

De altfel, intoleranţa sârbească despre care noi am dat doar numai câteva pilde, n'ar fi îngăduit nici o mişcare naţionalistă, religioasă, şcolară etc.

In Serbia sunt socotiţi ca trădători toţi aceia care scot la iveală pe Românii din Serbia. "Ei (Românii) trebue să fie nebăgaţi în seamă sau trecuţi sub tăcere. Căci tot ce ar putea să atragă privirile asupra lor ar putea să dea naştere unei probleme româneşti în Serbia, care, după părerea multora, ar fi foarte primejdioasă".

Un guvern care nu îngăduie cea mai elementară libertate şcolară şi bisericească supuşilor săi - Români - este neîndoios că nu ar putea decât să înăbuşe şi să împiedice cu cea din urmă asprime, orice mişcare iredentă, orice împotrivire mai dârză, care ar putea să aibă un răsunet în străinătate.

Dar, Românii din Serbia speră că de acum înainte obiceiurile trecutului vor înceta.

Principiile wilsoniene care au fost primite de toată lumea şi mai ales de poporul sârb - aceste principii în numele cărora Iugoslavii, toţi - atâţia câţi sunt - cer să fie alipiţi la regatul sârb, - trebue să fie aduse la împlinire şi în ceea ce ne priveşte.

LOCALITĂŢILE LOCUITE DE ROMÂNI ŞI NUMĂRUL LOCUITORILOR ROMÂNI

I. Judeţul CRAINA

1.Cioconear	205
2.Manastirita	380
3.Tabacovaţ	405
4.Veleşniţa	535
5.Vraţa	540
6.Costel	540
7.Coroglaş	580
8.Mosnarnei	690
9.Cupuzişte	620
10.Sip	645
11.Claduşniţa	670
12.Sarmovat	680
13.Iasicova Mică	695
14.Tanda	745
15.Sârbovlah	750
16.Vaiuga	825
17.Toponiţa	865
18.Slatina	930
19.Bordei	985
20.Cameniţa	1015
21.Malainiţa	1035
22.Duboceani	1080
23.Cameniţa Mare	1090
24.Clococevat	1090
25.Techia	1130
26.Dupliana	1155
27.Vârbiţa Mare	1170
28.Bârloga	1180
29.Reciţa	1280
30.Târnaica	1280
31.Glogoviţa	1365
32.Podvarşca	1385
33.Gegeraţ	1430
34.Ratcova	1480
35.Corbova	1490
36.Vârbiţa Mică	1530
37.Milanovaţ	1565
38.Graboviţa	1585
39.Plavna	1695
40.Iasicova Mare	1770
41.Rudna Glava	1795
42.Prahovo	1880
43.Bluvanovaţ	1900
44.Coprivniţa	1980
45.Mocrane	2120
46.Gobişniţa	2210
47.Gorniane	2280
48.Bucovcea	2475
49.Geanova	2520
50.Radaivaţ	2560
51.Uroviţa	2925
52.Iacubovaţ	4075

II. Judeţul POJAREVAŢ:

53.Maguditя	75
54.Maidan-Cuceaina	140
55.Slivovaţ	305
56.Sârbce	320
57.Tereviţa	325
58.Sfiniarevo	360
59.Brezniţa	370
60.Barniţa	385
61.Leşniţa	460
62.Lescovo	460
63.Siga	530
64.Crivacea	545
65.Cicevaţ	565
66.Zagreba	570
67.Vitovniţa	615
68.Lescovaţ	620
69.Cocetin	670
70.Alindova	675
71.Vucovice	730
72.Cudrej	795
73.Osaniţa	910
74.Vlaole Mare	930
75.Doleaşniţa	970
76.Bucovcea	980
77.Reciţa	1000
78.Dvorişte	1065
79.Voluia	1080
80.Mirievo	1120
81.Jitcoviţa	1120
82.Caona	1150
83.Cladurovo	1200
84.Vârbniţa	1200
85.Giuracovo	1220
86.Cesleva-Bara	1250
87.Orlevo	1250
88.Busur	1340
89.Dubocica	1340
90.Starcevo	1347
91.Iasicovo	1460
92.Sena	1490
93.Mustapice	1550
94.Snegotin	1597
95.Jdrelo	1640
96.Manastiriţa	1695
97.Cobile	1770
98.Stamniţa	1935
99.Topolovnic	2015
100.Raşanaţ	2275
101.Neresniţa	2710
102.Melniţa	2420
103.Lasniţa	3610
104.Ranovăţ	3665
105.Porodin	3775
106.Duboca	4445

III. Judeţul TIMOC:

107.Pârliţa	635
108.Topla	735
109.Slivar	750
110.Savinaţ	825
111.Oştrelli	905
112.Camzigrad	1055
113.Dobro-Pole	1075
114.Bor	1120
115.Nicolicevo	1205
116.Podgoraţ	1350
117.Bucie	1365
118.Metovniţa	1550
119.Slatina	1650
120.Brestovaţ	1755
121.Crivelli	2000
122.Valaconie	2235
123.Osnici	2255
124.Şarbanovaţ	2550
125.Zlot	4530

IV. Judeţul MORAVA:

126.Lipoviţa	70
127.Macevaţ	320
128.Jidile	605
129.Resaviţa	680
130.Batinaţ	950
131.Isacovo	1040
132.Subotiţa	1050
133.Gladna	450
134.Vlaşca	570
135.Iasenovo	1350
136.Vitejevo	1615
137.Belaica	1720
138.Bigreniţa	2165
139.Bobova	2450